

REDE VOOR HET CONGRES VAN DEMOCRATISCH SOCIALISTEN '70
VAN DR. W. DREES , d.d. 7 APRIL 1973 in "Brabanthallen",
's- Hertogenbosch.

Mijnheer de Voorzitter, waarde gasten en partijgenoten,

Bewuste aanpak

Bij deze wisseling van voorzitter van de partij sluit ik aan door te citeren uit een artikel van F.L. Polak " de commissie - 2000 " in Socialisme en Democratie van Januari 1971. Daarin schreef Polak onder meer " De politieke partijen - een enkele opvallende uitzondering daargelaten - occuperen zich doorgaans slechts intensief met de orde van de dag en hoogstens daarnevens programmatisch met de maximale vierjarige regeringsperiode van een na de verkiezingen te vormen kabinet ".

Ik heb dit eerder geciteerd, omdat het zo duidelijk het karakter van voorzitter Polak en van onze partij weergeeft. Fred Polak is een veelzijdig man die op allerlei terrein heeft gewerkt. Maar in socialistische kring is hij vooral bekend geworden door zijn aandacht voor de UTOPIE en voor de systematische benadering van de TOEKOMST. Terecht heeft Polak weer gewezen op de bezieëndende kracht die een uitgewerkt toekomstbeeld kan hebben. Zijn ideeën zijn en blijven van grote waarde voor onze partij.

De Polarisatie - taktiek

Ik kom zo terug op ons beleid voor de toekomst. Eerst een enkel woord over de politieke verhoudingen van nu. Die worden beheerst door de polarisatie - taktiek van de linkse drie. Zij hebben hoog spel gespeeld en ze hebben dat spel verloren. Het past ook niet in het stelsel van de Nederlandse grondwet.

De polarisatie van de radikale drie is gericht op het scheppen van een rechtstreekse invloed van kiezers op de vorming van een regering. Maar " staatshoofd " is een erfelijke functie, wij leven in een monarchie. En de premier ? Er is geen land ter wereld waar de bevolking de premier kiest. Wel zijn er landen als Engeland met een tweepartijenstelsel en dan levert de partij, die de meerderheid in het parlement veroverd de premier.

Het Engelse parlement kan de premier ook vervangen door een ander, zo in 1940 Chamberlain door Churchill.

Maar het Regeerakkoord van de "progressieve drie " vermeldt als eerste konkrete voorstel : grondwetswijziging " de kiezers stemmen bij deze gelegenheid voor de Tweede Kamer en voor de kabinetsformateur ". Maar hoe werkt dat als de kiezers b.v. Mies Bouwman kiezen als kabinetsformatrice en de meerderheid in het parlement geven aan een politiek andere groep ?

En nu hebben de radikale drie zelfs gehandeld, alsof die grondwetswijziging er al is ! "Kies Den Uyl in het Catshuis ". En "Niet onderhandelen na de verkiezingen ". Dat soort primitieve beslissingen van Pv.d.A.- congressen tekent de onverantwoordelijkheid van hun kader. Burger heeft toch nog vergaand onderhandeld al heette het anders. Tenslotte gaf hij zelfs aan, dat uiteraard in de Kamer verder onder-

handeld zou worden, als het Kabinet - Den Uyl gevormd was. Het is opvallend hoe de matigende invloeden eerst kwamen van D'66 en nu van Burger. Den Uyl zelf heeft onvoldoende invloed op zijn partij om die tot een verstandige lijn te brengen.

Vervroegde Kamerontbinding

Als een kabinet er eenmaal is dan kan het de Kamer vervroegd ontbinden. Deze bevoegdheid heeft een grote rol gespeeld in de recente onderhandelingen van Burger met KVP en AR. Die waren duidelijk bezorgd over wat zij " het stellen van de kabinetskwestie door Den Uyl "noemden, maar waarmee zij doelden op Kamerontbinding.

Maar wie heeft recent die bevoegdheid overijld gebruikt ? De VVD en de confessionelen, in de zomer en herfst van 1972, toen er géén konflikt tussen Kabinet en Kamer was.

De breuk in het Kabinet- Biesheuvel

Het eerste Kabinet - Biesheuvel brak abrupt op zondag 16 juli 1972, zonder konflikt met de Kamer. Die zondagavond bracht de premier een voorstel ter tafel " to take or to leave ", dat desastreus was o.m. voor openbare vervoersbedrijven. Toen de DS'70 - ministers niet akkoord gingen werd door de anderen onmiddellijk tot breuk besloten, terwijl n.b. al een afspraak met de vijf fractievoorzitters bestond voor overleg op de volgende maandag.

Op dat moment, half juli, brak de meerderheid van het kabinet twee afspraken. De eerste, o.m. vermeld door Wiegel voor de TV op 17 juli, was, dat uiterlijk half juli een konkreet beleid voor 1973 inzake het stoppen van de kosteninflatie zou worden vastgesteld.

De tweede afspraak, gemaakt in juni en gepubliceerd in de Voorjaarsnota 1972, betref de zelfstandigheid van openbare vervoersbedrijven, géén samenvoeging van hun tekorten met beleidsuitgaven voor infrastructuur (waardoor anders achterstand in infrastructuur en totale onzekerheid in planning zou ontstaan). Die afspraak werd in het voorstel van zondagavond 16 juli doorbroken.

De enige verklaring voor het terugkomen op afspraken en voor de abruptheid van de procedure is dat de meerderheid van het kabinet had gekozen voor de lijn Boersma, d.w.z. géén beleid inzake inflatie.

Wat het budget 1973 betreft : na ons vertrek kreeg Udink meer voor openbaar vervoer, Boersma kreeg voor werkverschaffing " wegeaanleg " ongeveer hetzelfde bedrag dat bij het Rijkswegenfonds werd gekort (in maar 1973 heeft de Tweede Kamer dit hersteld (bij het Centraal Akkoord van oktober 1972 werd de begroting ook belangrijk veranderd). Zo erkende het Kabinet- Biesheuvel, dat men tegen ons excessief was opgetreden.

De confessionelen, maar ook de VVD kozen voor Boersma. Ik herinner me hoe van Riel Boersma prees - dat was een man die wist hoe je de arbeidsrust kon handhaven en de inflatie kan matigen. Nu, Boersma heeft intussen twee en een halve portefeuille (ook Landbouw en een schaduwportefeuille), maar hij heeft de inflatie niet gestopt, de arbeidsrust niet gehandhaafd en - zoals Arie Groenevelt zei in Trouw van 10 Maart 1973 - Boersma heeft niets aan betere inkomensverdeling gedaan.

De geheime instructie van mr. Y Scholten, eind juli 1972 optredend als bemiddelaar, was ook geheel in de lijn Boersma geschreven, een "take it or leave it "- beleid jegens ons. Ik vermoed, dat van Riel, Biesheuvel en de twaalf andere leden van het rompkabinet nu wel anders zijn gaan denken over het Centraal Akkoord en de zin daarvan voor de inkomenspolitiek, de arbeidsrust en de inflatiebestrijding.

De inkomensverdeling

In het Regeerakkoord- Steenkamp waren afspraken gemaakt ter bevordering van een redelijker inkomensverdeling. Als teken - je kunt het beste bovenaan beginnen - werden de salarissen van de bewindslieden bevroren. Nadat wij uit het kabinet waren gedrukt zijn die salarissen verhoogd. Dat heeft grote betekenis, niet alleen voor politieke pensioenen en wachtgeld, maar voor de hele top bij de overheid en daarbuiten.

En verder gebeurde er weinig. Ja, Minister Geertsema kwam met een wijziging van de pensioenpremie die ambtenaren betalen, een wijziging die vooral de wat hogere ambtenaren trof. Maar die maatregel werd door hem niet goed besproken met de bonden en vooral verdedigd, omdat het kabinet de centen nodig had, niet als een gemotiveerde maatregel voor gelijkere verhoudingen.

De confessionelen zijn in inkomensverdeling nu wat meer geïnteresseerd. Het overleg tussen de "oude vijf" bij Ruppert in januari jl. is afgesprongen, omdat de VVD weinig of niets wilde doen aan de inkomensverdeling.

Nu is er in Nederland ook wel wat gebeurd op dit gebied. Ca 80% van ons volk heeft een netto-jaarinkomen per gezinsslád dat ligt tussen een verhouding van 1 (voor die laagste van die 80) tot 2 (de hoogste). Met name de daling van inkomen uit rente en dividend, de sociale verzekeringen en de inkomstenbelasting zijn hierbij van betekenis. Er zijn echter nog steeds belangrijke en onredelijke verschillen, b.v. bij bruto-salarissen, zowel bij bedrijven als bij overheid en onderwijs. Als men daarover praat wordt je soms het begrip "afgunst" voor de voeten gegooid. Maar die term mag m.i. nooit gebruikt worden door hen die aan de hoge kant van de streep staan.

De VVD is - zoals bij tal van problemen zo vaak het geval was, denk aan Indonesië, conjunctuurpolitiek, ruimtelijke ordening - tevreden zoals het is en voelt weinig voor verandering. De VVD-campagne was ditmaal sterk gebaseerd op angst (houdt Den Uyl uit het Catshuis) en op bescherming van huidige inkomensverhoudingen.

Typerend was de leuze "Loon naar prestatie". Als bedoeld wordt "Loon naar inspanning", dan is dat ook de socialistische norm (overwerk, gevaarlijk werk, zwaar werk, nachtarbeid e.d. extra belonen). Maar bedoeld wer "wat de markt betaald" en als dat voor een hoogleraar veel meer is dan voor een onderwijzer dan is dat nog geen norm waar een sociaal- democraat mee tevreden is.

Sociale verzekeringen

Ook legde de VVD-campagne een fout accent op misbruik van sociale verzekeringen. Je zou bijna vergeten, dat er een VVD-Staatssecretaris van Sociale Zaken is. Er is wel enige misbruik, maar niet veel. Wat belangrijker is, is of we de normen die vandaag worden gehanteerd redelijk vinden. Is het wenselijk, dat iemand die een tijdelijke baan, of een nevenfunctie, aanvaardt daarover later een werkloosheidsuitkering kan krijgen? Dient iemand eventueel werk in een andere gemeente, of provincie te aanvaarden? Diskussie daarover is zinvol. Door Wiegels nadruk op fraude heeft hij de oorlog gewonnen, maar de vrede voorlopig verloren.

De vakbonden

In dit verband een opmerking over de vakbonden.

Het is opvallend, dat werkgevers en bonden in het verleden het altijd snel eens werden over forse nominale verhogingen, waarvan anderen de lasten kregen - kleine zelfstandigen, mensen met vaste inkomens. Maar nu de strijd gaat om een andere v e r d e l i n g zijn de werkgevers veel stroever.

De huidige verbrokkelde situatie is een gevolg van de onthouding door de regering. Inkomensverdeling vergt een doelbewust b e l e i d door de overheid, of het nu belastingen, sociale verzekeringen, of redelijke salarisverhoudingen betreft. DS'70 is het goeddeels eens met de wensen van de vakbonden, maar wij achten deze vorm van "regeling" van inkomensverhoudingen niet de gewenste.

Tertiair onderwijs

Welke rol speelt het onderwijs bij de inkomensverdeling ? Het is van groot belang dat iedereen zich kan ontplooiën, dat iedereen een goede basis- vorming krijgt en mogelijkheden voor verdere meer gespecialiseerde opleiding, afhankelijk van capaciteiten, beroepseisen e.d. Er is echter g e e n reden om dat hoog gespecialiseerde onderwijs b.v. voor piloot of dierenarts door de belastingbetaler te doen financieren. Die gespecialiseerde opleiding hoort bij de kosten van de consumptie van vliegen, of van het houden van dieren. Daarom is het redelijk dat of de werkgever (b.v. een luchtvaartmaatschappij) of de a.s. academicus zijn studie in belangrijke mate betaalt. Leningen zijn nuttig om dit mogelijk te maken, net als bij de aanschaf b.v. van een tuinderij, maar gratis verschaffen van gespecialiseerd onderwijs is een onredelijke bevoordeling van deze groep hogere inkomensgenieters. Als een bepaald beroep "overvuld" raakt zal er voor newcomers wellicht onvoldoende te verdienen zijn om de opleiding rendabel te maken. Dat is geen reden om die opleiding zwaarder te subsidiëren, maar is een goede reden dat minder mensen die opleiding kiezen. Het besef dat het redelijk is, dat tertiair onderwijs niet door de gewone man maar door de eigenaar van de opleiding . a.s. academicus wordt betaald is geleidelijk gegroeid.

Een stap in deze richting was de f. 1000,- collegegeldwet die de Brauw met niet zoveel verve in het parlement verdedigd heeft.

De uitvoering van de wet stuit op tegenstand van een aantal belanghebbenden. Het is te betreuren dat formateur Burger die tegenstand een argument heeft geacht om de illegale activiteiten halverwege tegemoet te komen met een f. 500,- voorstel.

Waarom levert deze subsidieverlaging moeilijkheden op ? Dat komt omdat het rijk de universiteiten eerst 100% subsidieert en daarna collegegeld int. Bij de meeste subsidies betekent een verlaging van subsidiepercentages, dat er minder geld naar zo'n instelling toegaat. De techniek is hier anders en dit geeft mogelijkheden aan saboteurs. Ik ben verheugd dat de linkse drie hier van hun oorspronkelijke plan afwijken en ook bereid zijn tot heffing van collegegeld (en vermoedelijk, zie vroegere WBS publicaties, straks behoorlijk m e e r dan f. 1.000,- per jaar) en ik ben zeer verheugd over de standvastigheid van de confessionelen die op dit punt niet willen zwichten voor anti- parlementaire druk.

Anti- parlementaire aktie

De groep studenten die werkelijk bereid is tot diktatuur en antiparlementair denkt is vermoedelijk maar 5% of zo, in het Nederlandse volk zijn de aanhangers van diktatuur nooit verder gekomen dan 10%. Maar als het om eigen belang gaat dan is het altijd ook mogelijk om een groepje meelopers te organiseren.

De anti- parlementaire aktie is in Nederland geen wezenlijk gevaar. Er is echter wel een ander verschijnsel dat ik wil belichten.

Falen van bestuur en van geschiedkundige voorlichting

Het bestuur van dit land heeft na 1945 veel goeds tot stand gebracht. We zijn ons echter pijnlijk bewust van de grote fouten die ook zijn gemaakt, b.v. inzake stedebouw, inzake milieu-beheer. Een slappe houding van de grotere democratische partijen geeft kansen aan de ondemocratisch gezinden die dan ageren voor beter milieu, voor stads-sanering, tegen een gevaarlijke weg e.d., maar dat dan vaak pakken in leuzen die gericht zijn tegen de democratie, of onzin bewaren over de ondernemingswijze produktie (partikuliere produktie). Alsof de Nederlandse staatsmijnen of de communistische bedrijven in O- Europa niet zouden vervuilen. Dit doet zich ook voor bij de buitenlandse politiek. De jongere generatie heeft weinig voorlichting gehad over het ontstaan van de koude oorlog en van het Noordatlantisch verdrag. Het is moeilijk er een goed boek over te vinden. Dat is de schuld van de oudere generatie. Dit gebrek aan voorlichting kan makkelijk de indruk bij jongeren laten ontataan "waar twee kijven hebben twee schuld " e.d. Zij vergeten dat als er een Atlantisch Bondgenootschap had bestaan van de V.S., Engeland Canada, Frankrijk, Nederland in 1913 de eerste Wereldoorlog was vermeden en dat zo 'n bondgenootschap zeker de opmars van Hitler had kunnen voorkomen. Maar als we toen zo 'n bondgenootschap hadden gehad dan waren we ook het hoofd stijf gescholden over de atlantische "einkreisingspolitiek" De democratie bestaat in deze dunne schil van W- Europa dank zij de band met de Angelsaksen. We moeten dat duidelijk maken, ook in veranderde wereldverhoudingen, ook nu de afschuwelijke oorlog in Vietnam in intensiteit vermindert, ook nu de verhoudingen in het Verre Oosten verschuiven en zowel Japan als China grotere invloed gaan uitoefenen. Maar de waarderding voor het Atlantisch Bondgenootschap wordt aangetast door de toememing van de diktatuur bij de Z- Europese bondgenoten : eerst Portugal, later Griekenland, nu langzamerhand ook Turkije. Hier liggen goede kansen voor de tegenstanders van onze democratie. Die ageren tegen de kolonels van Griekenland of tegen de koloniale oorlog van Portugal en vallen tegelijkertijd de NAVO aan. Hoe moeten wij daarop reageren ? Wij moeten duidelijk maken dat de democratische partijen het essentieel vinden dat de grootst mogelijke druk wordt uitgeoefend op deze drie regimes om tot een menselijker toestand te komen. Wij moeten ook t.a.v. de Verenigde Staten doen blijken dat passiviteit hier funest is voor het respect voor de NAVO. Wij moeten zorgen, dat akties tegen Portugese onderdrukking of Griekse wanprocessen niet het monopolie zijn van onze plaatselijke linkse diktatuur- aanhangers. Maar wij zijn er tegen dat g e m e e n t e - b e s t u r e n buitenlandse politiek gaan bedrijven. Het gedrag van een stad als Amsterdam is belachelijk.

- Laten -

Laten wij in Nederland de taken toch wat overzichtelijk verdelen. Laat CRM een aantal lokale zaken zoals buurthuizen overlaten aan gemeenten, maar laat de nederlandse buitenlandse politiek svp. over aan de centrale overheid.

Ruimtelijke ordening

In het binnenland is de meest centrale taak van de overheid het voeren van een krachtig beleid inzake ruimtelijke ordening en milieubescherming van natuurgebieden. Er dreigt een salamie-taktiek, telkens een stukje bederven, dat gebeurt in de Waddenzee en dat gebeurt in de duinen, zelfs duingebieden binnen een grote stad zoals in Den Haag. De grote steden verdienen veel zorg. Wij dreigen de Amerikaanse richting op te gaan : beter gesitueerden verlaten de stad, wie achterblijven hebben last van lawaai, stank en onveiligheid. Verbetering van het woonmilieu in de steden staat voorop. Met ingebouwde veiligheid, zodat een kind achter een bal kan aanhollen zonder dat daar doodstraf opstaat.

Het te voeren beleid, met wie ?

De Tijd schreef in juli 1972, DS'70 wordt gekenmerkt door lef en visie. Wij voelen ons verwant met het beleid van Brandt in Duitsland, niet met het Volksfront in Frankrijk. Wij voelen ons verwant met de als Nederlander geboren Taverne die in de Engelse Labour Partij zo'n sukses heeft geboekt met zijn positieve houding t.o.v. Europese samenwerking. In Nederland gaat het ons er om dat urgente problemen worden aangepakt. Wij zijn bereid dat te doen met andere democratische partijen en wij hebben getoond ideeën te hebben en het lef om - ook op korte termijn - onaangename maatregelen te treffen. Nederland verdient een kabinet dat vier jaar kan regeren. Wij voelen niets voor "adempauzes" en "Zakenkabinetten" met beperkte taak. Daarvoor is er veel te veel te doen. Maar meedoen heeft alleen zin voor ons als er voor ons wat te doen is, aan sociaal beleid, aan stedenbouw, aan onderwijs en welzijn in ruimste zin.

Gemeentelijk beleid

Partijgenoten, los van wat er landelijk gebeurt : wij staan spoedig voor de gemeenteraads en provinciale verkiezingen. Wij weten hoe zeer gemeentebestuurders van andere partijen tekort geschoten zijn in belangstelling voor de bescherming van milieu en natuur, woningbouw gericht op laag betaalden en gericht op goede inrichting van het woonef. Besluitvorming gericht op harmonische ontwikkeling op lange termijn. Wij zijn een partij van nuchter idealisme. Juist bij verkiezingen voor gemeenteraden en provinciaal bestuur kunnen wij vorm geven aan onze ideeën. Ik wens ons nieuwe bestuur, onze partij en U allen veel succes.